

Сповнила ся послѣдня воля Василя Зозуляка

15. мая 2010 была конечно уложена урна з попільм писателя Василя Зозуляка до ѓго родной чертїжняньской землї (перед тым была уложена в селї Леховице на Моравї, де вмер 15. мая 1994), чїм ся сповнила ѓго послѣдня воля, а то точно в день ѓго смерти сперед 16-ѓх років. Спершу петный акт був напланований на день сторїчного юбілею народжїня писателя – 19. септембра 2009 і к 15. річницї од ѓго смерти. Нажаль, план ся не подарило зреалїзовати, бо тот акт мав быти споеный і з презентаціов книжки о нїм під назвов *Світла і тїні Василя Зозуляка*, яка але вышла аж тїсно перед кїнцѣм 2009 року.

Святочный день у Чертїжнім (окр. Мїджілабірцї) ся зачав панахїдов у мїстнім домї смутку, яку за помершым В. Зозуляком одслужили трѣме грекокатолицькы отцї духовны – о. Франтїшек Крайняк із Камюнкы, о. Ігор Панчак із Волицї і о. Іван Барна зо Светлїць. На петный акт пришла близка родина помершого, знамы і віруючі з Чертїжного. Потїм процесїя перешла на цїнтерь за церквов, де урна была уложена до гробу ведно з пакунком з трѣма книжками: з уж уведженов *Світла і тїні Василя Зозуляка*, яку выдав ѓго сын Александер, і з далшыми двома книжками ѓго дївки, Магдалены Лаврїнцовой. При помнику Василя Зозуляка, котрый є мїджі гробами ѓго родчїв, Василя і Улї, отцї духовны прочїтали *Лазарѣве євангелїє* і вшыткы ся помолили одпущательну молитву. Потїм грїб був покропены свяченов водов і запечатаны. Із цїнтеря процесїя зышла до чертїжняньской Грекокатолицькї церкви Вознесенїя Ісуса Хрїста, де была одправлена Служба Божа за помершым.

Другов частѣв того святочного дня была презентація двох книжок, в яких ся пише о Василїви Зозулякови і котры вышли в минулїм роцї: *100 визначных Русинів очами сучасників, II. часть*, і *Світла і тїні Василя Зозуляка*. І тотя часть акцїи ся зачала і скїнчила молитвов, яку вїв ся о. Франтїшек Крайняк.

Другу часть отворив сын писателя Василя Зозуляка – Александер, котрый подяковав вшыткым, котры ся заслужили на тїм, же день присвяченый памяцї ѓго отця, ся мїг в Чертїжнім достойно зреалїзовати. У своїм выступлїню підкреслив і то, же конечно ся му подарило сповнити довг перед няньком, жебы ѓго прах спочїнув у роднїй землї і так ѓго душа нашла вїчний покой. Зо своїма споминками на В. Зозуляка выступила ѓго дївка Магдалена Лаврїнцова з Братїславы, Павел Зозуляк зо Свідника і Миколай Пачута з Чертїжного. Далша бїсїда ся крутила нелем коло особы писателя і культурного дїятеля В. Зозуляка, але были в нїй настолены тыж актуалны проблемы сучасного народностного жывота, мїджі нїма такы, як одношїня Русинів к своїй історїї, культурї, визначным дїятелям, яких найвече є похованых якраз в Чертїжнім, але нажал, уж малохто з мїстных людей о них знає. Староста Александер Кулик приобїжнє, же кїдь в комуналных вольбах буде зась зволнений на тот пост, буде думати о створїню бодай лем памятной выставкы о визначных родаках в будинку сїльского уряду.

Акцїя ся скїнчила автограмїадов зоставителя книжки *Світла і тїні Василя Зозуляка* – А. Зозуляка і авторкы двох властных книжок, М. Лаврїнцовой, котра їде в писательскых слїдах свого нянька.

Цїлый суботный день у Чертїжнім був выдаренов петнов акціов і проявом почливости знамому Чертїжнянови – Василїви Зозулякови. -ап-

• В Домї смутку в Чертїжнім была одслужена панахїда при урнї Василя Зозуляка за участї отцїв духовных: (злїва) І. Панчака, Ф. Крайняка і І. Барну, родины: (злїва) А. Плішкової, П. Зозуляка, М. Лаврїнцовой, В. Чернака, М. Зозуляка, В. Зозуляка зо женов, знамых і віруючїх.

• Отець духовный Ф. Крайняк з Камюнкы був главным актером посвячїня урны і гробу В. Зозуляка, як і ѓго запечатаня.

Пропозиція закона о народностных меншынах і етнїчных ґрупах в Словеньскїй републїцї

(В Народных новинках ч. 17 – 18 / 2010 была опублїкована статья, де ся писало, же 22. і 23. марца 2010 ся зышли у Вїніцї, окрес Велькї Кыртїш, участницї найвекшых народностных меншын на Словеньску, жебы продїскутовати три пропозицїї законів, які ся тыкають народностных меншын, і предложыли їх на Уряд влады СР підпредседови про меншыны, Душанови Чапловичови, што ся і стало. Ту публїкуеме пропозицію закона о народностных меншынах, яку іщї перед тым приправив і послав на Уряд влады СР Іван Бандурїч, член Рады влады СР про народностны меншыны за Русинів. Ёй автор і мы бы сьме привїтали, кїбы сьте Вы, нашы чїтателї, посылали до редакцїи свої доповнїня к тїй пропозицїї закона. В далшїм чїслї опублїкуеме далшу пропозицію І. Бандурїча – о фїнанцованю народностных меншын у Словакїї.)

Народна рада Словеньской републїкы прїймає такый закон:

Статья 1

Предмет закона

1. Тот закон регулує обяг, розсяг, способ і права народностных меншын і етнїчных ґруп Словеньской републїкы. Выходить з уставных прав і мїджінародных документів ратїфікованых Народнов радов СР.

2. Установлїня естувючїх правных норм, котры регулує права народностных меншын і етнїчных ґруп, не сьуть тым законом доткнуты.

3. Регулує розсяг компетенцїи міністерств, їх организацїи і органів верейных і самосправных урядів і їх інштїтуцїи у сферї охраны народностных меншын і етнїчных ґруп.

Статья 2

Основные понятия

1. Народностна меншына є громада жытелїв СР, котра жыє в своїх базовых терїторїалных цїлках, мать основны знакы

своїй ідентїты, главно материньскїй язык, конфесїю, традицїи і культурну дїдовизну і творить чїсленну меншыну жытельства на терїторїї СР. Є лоялна к векшыновому народу. Членове народностных меншын проявляють снагы наживати гармонїчно з векшыновым народом і респектують терїторїалну цїлость Словеньской републїкы.

2. Етнїчну ґрупу творяць малы ґрупы – до 2% з кїлькостї жытелїв села або єднотливцї, котры належать к своему народу і жыють мїмо терїторїи Словеньской републїкы, але сьуть громадянами СР. Членове етнїчной ґрупы або єднотливцї не розвивають свою культуру, материньскїй язык і стотожнили ся з асїмїлацїов. Ёх права і інтересы ся реалїзують цалком в рамках векшынового народа подля Уставы СР. З оглядом на їх народне походжїня, стабилне мїсто прожываня на терїторїї Словеньской републїкы, не пожадують од векшынового народа спеціалны права і стотожнили (Продовжїня на 2. стор.)

• Отець духовный І. Панчак з Волицї почас Службы Божой за помершым В. Зозуляком в Грекокатолицькїй церкви Вознесенїя Ісуса Хрїста в Чертїжнім. Фоткы: А. З.

• Участницї презентацїи книжки *Світла і тїні Василя Зозуляка* і споминів на ѓго. За верьх столон: (злїва стоїть) сын В. Зозуляка – Александер, староста Чертїжного, А. Кулик і дївка писателя, Магдалена Лаврїнцова. Фотка: В. Чернак

Пропозиція закону

(Закінчення з 1. стор.)

ся з правами обсягнутими в Уставі СР, як і платними законами на території СР.

3. Влада Словенської республіки, яка відповідати за народностну політику, в повнім розсягу ся належно старать о етнічних групи, о дотримованя їх прав подля Уставу СР, як і законів словенських органів. Приналежность к будькотрій етнічній групі не сміє быти нікому на шкоду.

4. Тот закон є замірянний переважно на охрону народностных меншын. На території Словенської республіки на основі резолюцій влади СР суть узнаны тоты народностны меншыны: булгарська, хорватська, чеська, німецька, мадярська, моравська, польська, ромська, сербська, російська, русинська, українська і жидівська. Їх фінанцованя є забезпечоване зо штатного розпочту Словенської республіки подля закона о фінанцованю народностных меншын.

Статья 3

Права народностных меншын

1. Жытелі, котры творять в СР народностны меншыны, мають гарантований всебічний розвиток, главно право розвивати властну культуру, право росшырѣвати і приімати інформації в своїм материнськым языку, здружовати ся в народностных сполках, закладати і утримовати освітны культурны інституції. З оглядом на условия, становлены законы гарантують народностным меншынам окрема права на освоїня сі штатного языка подля законів таксамо:

а/ право на освіту в материнськым языку,
б/ право на охрону своєї культурної дідовизны, ей захрану і розвой,

в/ право на властны друкованы медії і інформації в материнськым языку,

г/ право хосновати свій язык в уряднім контакті,

д/ право быти участным на рішаню вопросів дотыкаючих ся народностных меншын,

е/ каждый має право слободно вирішувати о своїй народности,

є/ заказує ся будьяк впливати на слободный выбір жытеля СР єго народности, заказаны суть будьякы способы натиску, наміряны проти однароднёваню,

ж/ право на всебічний розой і сполоченьску самореалізацію подля своїх способностей,

з/ на реалізацію окремого права, котре домінуюча векшына не потребує,

и/ визнавати і практиковати свою конфесію у своїм материнськым языку.

2. Влада Словенської республіки зряджує Раду влади СР про народностны меншыны і людьскы права, членами котрой суть представителі народностных меншын, які роблять подля схваленого штатуту.

3. Реалізація прав членам народностных меншын не може быти без причіны обмежована або одперана.

4. Самосправны органи і організації в їх компетенції дбають на розвой культурных активіт народностных меншын у своїм регіоні так на містній, як і на регіоналній уровни, причім з їх пожадавками рахують у своїм розпочті.

5. Право на означованя сел і інституцій в языку народностной меншыны ся реалізує на основі закона Словенської республіки по выядріню містной самосправы.

6. На уровни Высших адміністративных ціл-

ків в комісіях культуры і народностных меншын на засіданях, котры ся дотыкають проблемів народностных меншын, рекомендуєме призывати представителів меншын.

Статья 4

1. Окремы міністерства СР, як і їх інституції подля характеру работы своїх резортів будуть брати до увагы у своїх планах потребу захраны і розвоя культуры народностных меншын.

2. Міністерство культуры СР через свої інституції забезпечить, абы на територіях, де жыють народностны меншыны, в їх інституціях робили окрема майорітного народа і робітници з рядів даной народностной меншыны (музеї, книжніці, галерії і под.).

3. Міністерство культуры СР під своє покровительство возьме професіоналны театры і колективы, котры розвивають свою роботу в рамках цілой СР, як наприклад, Театер Александра Духновича у Пряшові, ПУЛЗ у Пряшові і под. Створить про їх роботу вгодны матеріалны условия.

4. Міністерство культуры СР забезпечить реалізацію Концепції розвоя музеїв і зробить крокы на створіня музея народностных меншын в СР.

5. Міністерство шкільства СР буде інтензивно розвивати програм схвалений в Концепції выховы і освіти народностных меншын, кадрowo добудує Методічны центры в краях, в котрых ся находять народностны школы. Окреме буде мерьковати на розвой русиньского шкільства, враховано матерьскых школ, в котрых цалком абсентує материнський язык, што веде к скорішій страті народної свідомости і наслідній асиміляції русиньскых дітей. В селах з русиньскым жытельством, в котрых є школа з языком навчання словенськым, навчання выховных предметів вести в материнськым языку.

6. Міністерство внутра СР зробить інвентарізацію сучасных обчаньскых здружінь народностных меншын, перевірить їх обсягове заміряня з тым, же здружіня, котрым была признана реєстрація в розпорі з Уставом СР, законом ч. 83/1990 і є в розпорі з тым законом, буде їм реєстрація зрушена.

Статья 5

Розсяг діяльства народностных меншын

1. Каждая народностна меншына розвивать свою роботу в рамках платных законів СР, не сміє своїма активітами засяговати до сферы діяльства другой народностной меншыны і присвоєвати собі ей культурну дідовизну.

2. Дотримованя законів, платных в СР, народностными меншынами детермінує фінанцованя народностных меншын.

3. Каждая народностна меншына при організованю культурно-сполоченьскых активіт буде дослідно дотримовати Закон о штатнім языку і Закон ч. 148/1999 о жываню языків народностных меншын.

Статья 6

Заключны параграфы закона

Закон о народностных меншынах і етнічных группах не узнавать законы і наряджіня прияты на регуляцію жывота народностных меншын і етнічных груп перед роком 1989, котры не решпектовали їх права і были надікованы резолюціями ЦК КПЧ і ЦК КПС проти волі народностных меншын і в розпорі з міджінародным правом на охрону народностных меншын.

Приправив **Іван БАНДУРІЧ**, Бардеєв, 11. 3. 2010

• Школярі ОШ у Радвані над Лабірцём і ОШ у Чабинах попозерали, окрема іншого, моції русиньского єпископа-мученика, благореченого – П. П. Гойдіча в катедралнім храмі св. Іоана Хрестителя в Пряшові.

Выдарена і поучна екскурзія

„Гура...уж буде русинчина...“ Не раз звучить ходбами **Основной школы Михала Сопыры в Радвані над Лабірцём** перед годинов русиньского языка. Дало бы ся повісти, же на спомянутій школі ся навчання того предмету стало уж малов традицій. Інтерес школярів о наш родный язык веджіня школы вів к думці выдумати і зреалізувати даякий мотивачный проект.

І подарило ся. Од януара того року ся на нашій школі распочав проект „Познай свій язык і історію“, котрый фінанчно підпорила організація америцкых Русинів – „Carpatho-Rusyn Society“ в Піттсбургу. Вдяка тому гранту і години русиньского языка сьме збогатили о новы формы і методы навчання, яким бесспорно є проектове навчання і проектовы екскурзіі. Сучастєв проектового навчання были розлічны активіты, через котры ся школярі могли веце дізнати о історії, традиціях, архітектурі і звывках наших предків. Проблематика пару місяців резоновала на наших лекціях і мотивовала школярів к активнішій роботі. В ході проекту ся зродило много мултімедіалных презентацій, котры нераз приготовляли і самы школярі. Школярі можуть і почінають творити свої першы статі на розлічны темы... Може і в звязи з темами проекту або на свої властны темы ці інспірації. Почінають ся орьєнтовати в русиньській проблематіці, дізнають ся о своїм народі то, што ся інде не мають шансу дізнати. Дало бы ся повісти, же може праві проектова метода бы могла быти дорогов, як затрактівнити лекції русиньского языка на будькотрій школі, чого доказом є і радваньска школа.

Але по кожій хосенній роботі є на місці оцінити снажіня. На то ся думало і в нашім проекті. Вышытко, о чім сьме за пів рока на лекціях бісідували, бы школярі мали видіти і на властны очі. Зато і теми лекцій были такы, жебы собі спомянуты факты школярі могли овірити в праксі.

11. мая 2010, красний сонячний вівторок, был тым днём, коли сьме ся ведно із школярями нашей і Чабиньской основной школы А. Кралицького выбрали на навщіву Пряшова. Місяця, котры сьме плановали навщівити, сьме поважовали за найважнішы і найінтереснішы. Першым обектом нашого інтересу была **грекокатолицька катедрала**. Школярі ся интересовали главні двома нашыма святама, котры в покою спочивають в бочных подях пряшівской катедралы – **о. Петром Павлом Гойдічом** і **о. Василём Гопком**. Наш супроводник, **о. Мілан Ясик з Чабин**, діточкам поросповідав факты зо жывота тых особностей, яким сьме у сполочній молитві наконець проявили почливість. Но і так найвеце ся діточки тішыли на місце, де спочивать найвекшы і найзнамішы будитель Русинів, **о. Александр Духнович**. Просторы катедралной кріпты тогды накурто ожыли. Звездавы гості пару минут побыли серед дакількох великих особностей нашей історії і могли накурто зажыти атмосферу того интересного місця.

Другым місцем нашой навщівы был **Інститут русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты**. В єго просторах нас сердечно привітала директорка, доц. **ПгДр. Анна Плішкова**, ПгД., котра участників поінформовала о роботі інституту, о штудію русиньского языка на высокой шко-

лі і охотно одповідала на дакотры звездавы вопросы школярів. Тот пункт програму был найважнішы главно про найстаршы участнічки екскурзіі – бывшы школяркы русиньского языка в Радвані, **Еріку Гаргусову** і **Веру Другову**, котры хоць уж штудують на середній школі, але ся все интересують о нашы активіты на базі русиньского языка. Правдов є тьж то, же они уж тепер, рік-два допереду, роздумують же раз будуть штудувати русиньський язык на высокой школі.

Неменше интереснов была про школярів і навщіву **Музея русиньской культуры в Пряшові**. Аж на восьмім штоку высокого будинку в центрі Пряшова, де ся музей находить, сьме пришли на то, же будинок мать і вытяг... І так кус добиты, но о то повнішы обчековань, сьме были привітаны приемным персоналом музею під веджінем **директоркы, ПгДр. Ольгы Глосиковой, др. н.** Красна експозиція заинтересовала і тых найменшых школярів, котры могли, окрема іншого, попробувати штось намалєвати у дїтськым малярськым ґутику. Прекрасны крої, писанкы, фотографії, історічны книжкы, але тьж одборно і фундовано приготовлена лекція директоркы о русиньській історії і традиціях школярів барз заинтересовала і пересвідчила о потреби спознавати красоту нашого языка.

Редакція Народных новинок і Русина была нашов посліднів заставков. Місце, де vznikли вышыткы учебникы і книжкы, з котрыма ся школярі стрічають на годиных русиньского языка, і стріча золовіком, котрый тоты вышыткы діла координує, была про вышыткы справды зажитком. Не є много місць, де бы ся діточки могли штось дізнати о процесі выдаваня пресы. Пан шефредактор, **Александр Зозуляк**, нас охотно поінформовав о русиньскых выданях, обдаровав каждого школяря часописом Русин і Народными новинками і каждый школярь дістав на памятку дакотры актуалны русиньскы книжкы.

Наконець мож повісти, же екскурзія до Пряшова была вцілку выдаренов і про вышыткы участників интереснов акцій. Каждый собі міг прийти на свое. О своїх зажитках школярі расповідали в слідуочих днях своїм сокласникам, з котрых вдяка тому дакотры тьж вирішыли пригосити ся на години русиньского языка в наслідуючій школьскій році. Число школярів русиньского языка є каждым роком бівше, конкретно тепер на години русиньского языка в нашій школі ходить 25 школярів. Вдяка интересному проекту і активітам нашой школы в сфері русиністики ся тото число заты підвищыло на 38 і вірю, же іщі не є дефінітивне.

В рамках даного проекту школярі русиньского языка будуть мочи в будучности спознавати історію і домашню територію польскых Русинів/Лемків, по слідах котрых ся двараз выбереме в найблизших днях. За найважнішы школярі поважовали факт, же могли заспівати гімнічну пісню „Я Русин был...“ нашому найвекшому будителю Александрови Духновичови а то на місцу, де ся може уж николи в жывоті не дістануть.

Мгр. Марек ГАЙ,

учитель русиньского языка на ОШ Михала Сопыры в Радвані над Лабірцём

Придьте на 9. семінар карпаторусиністики

Інститут русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові Вас позывать на

9. научный семінар карпаторусиністики,

який буде **26. мая 2010 о 14.00 год.**

в засідалні Ректорату ПУ, Нам. легіонарїв 3,

1. шток, ч. дв. 21.

3 лекцій на тему

„Русский дом“ в Пряшові:

85-річна традиція і сучасность

выступить председа Русиньского культурно-освітнього общества

Александра Духновича,

Мгр. Гаврил Бескид.

В програмі семінаря буде і презентація найновшых выдань з карпаторусиністики.

Міжнародна научна конференція о Пряшівському соборі

К 60. роковинам Пряшівського собору ся одбыла у Пряшові 27. – 28. априля 2010 міжнародна научна конференція під назвов **Церьков в оковах тоталіт-ного режиму**.

Міджі організаторами конференції были тыж Устав памяти народа в Братіславі і Інститут памяти народа в Кракові.

Першыи день конференції ся одбыв в просторах Чорного орла, то значить на автентичнім місцю, де дошло 28. априля 1950 к акції „Пряшівський собор“, наслідком чого комуністичным режим зліквідовав Грекокатолицьку церьков в Чеськословенську. Другий день конференції проходил у авлі Грекокатолицькой теологічної факулты ПУ, котра була главным організатором конференції. На акції взяли участь многи грекокатолицькы і римокатолицькы єпископы зо Словенська, але і з Европы. Першыи день конференції ся у вечерных годинах служыла в катедралнім храмі св. Іоана Хрестителя свята літургія, котру одправляв ведно з іншыми єпископами пряшівський архієпископ, митрополита Монс. Ян Бабяк, СІ. Учасників поздравили апостольскы

нунції на Словенську, Маріо Джордана, котрый прочітав писмо од папы Бенедікта XVI. В нім Святыи Отець у звязи з 60. роковинами ліквідації грекокатолицькой церькви в Чеськословенську і интернації єпископів Павла Петра Гойдича, ЧСВВ, і ТГДр. Василя Гопка, ЧСВВ, оцінив вірность грекокатоликів Риму і Святому Отцєви і підкреслив, же грекокатолици і наперек ліквідації своєї церькви, арештованю своїх єпископів і священників заховали і не зрадили свою віру.

На марго конференції треба додати, же в лекціях істориків і теологів не было ани в єднім випадку вказане на факт, же по ліквідації грекокатолицькой церькви в Чеськословенську наслідовала і ліквідація русиньской народности, што мало негатиный допад на народну ідентіту Русинів, розвой іх народного і культурного жывота. Мож повісти, же трагедія з пятьдесятих років ся доднесь проявлять на народнім усвідомлєню Русинів. На тот факт указав автор тых рядків у своїм дискузінім прослові на другий день конференції.

Юдр. Петро КРАЙНЯК, Пряшів

Братам Тімковичовым о дашто іде

Реагую на статью опубліковану в Народных новинках ч. 17 – 18 / 2010 автора Андрія Капуты під назвов „Не вшытко правда“.

Барз ня реакція пана Капуты заразила. Єм бывшым комуністом і ведно з паном Капутом єм абсолвовав Крайську політичну школу в Кошицях, де нас, окрем іншого, учили марксистичну філософію, а не як ся стати одборником на церьковны діла. Пан Андрій Капута ся к церьковным вопросам уж дакілько раз высловлєвав. Но што ня заразило найвєце, то є єго іронічна, аж высмішна реакція на адресу братів Тімковичовых і православных віруючих, же омолоджують єпископский збор, жебы ся братя Тімковичовы приголосили к православным, може бы іх высвятили за єпископів...

Не хочу обгаєвати братів Тімковичовых і не хочу засяговати до іх спору з церьковнов верьхностєв. Не єм на то компетентный, но василіанам, братам Тімковичовым, о дашто іде а штось на тім буде, кідь ся церьковна єрархія к ним так ставлять. Пан Капута може не знає, же церьков є єрархична. Небогыи папа Ян Павел II. зато розбігав єкуменічний процес, в котрім, окрем іншого, православных вірників і Жыдів назвав старшыма братами. Панови Капутови бы єм хотів припомянати Хрїстовы слова: „Фарізею, выбєрь сі наперед кладу з властного ока, а потім бісідуй о смітинці в оці свого брата“, або: „Да всі єдино будуть...“, котры были єпископским мотом преосвященного Василя Гопка, мученика за свою віру. Зато ся звідую, яким правом пан Капута судить („Не судь, абы єсь не был судженый...“). Мене Хрїстос мусив барз болячо засягнути родиннов трагедію, абы єм го впустил до свого сердця, бо як єм на зачатку конштатовав, был єм комуніста і атеїста. Зато бы єм ся не осмілів высловлєвати к спору церьковных авторіт, а тыж не таким іронічным тоном. Хто му дав право судити і зневажовати православну віру, думам, же тото сі не дозволять ани найвысшы церьковны єрархы будькотрой церькви на Словенську... Прото бы єм хотів попросити новодобых „одборників“ на церьковны діла, абы ся радше стримали таких конштатаций, бо нароблять вєце шкоды, як хосна. Пан Андрій Капута є одборником-архіварєм, ный ся не высловлює к тым темам, в котрых є лем лайком, так, як і я. Я єм тыж Русин і близшыи ми є богослужєбный церьковнославянський язык, але то ми не дає право никого підцінєвати.

Душан ПРЧА, Кленова

• Из святочной єпископской інтронізації преосвященного владыкы Мілана Шашіка на чело Мукачовской єпархії у Хрестовоздвиженськым катедралнім соборі в Ужгороді.

Преосвященный владыка Мілан – новый правлячий мукачовський єпископ

24. априля 2010 одбыла ся святочна єпископская інтронізація преосвященного владыкы Мілана Шашіка на чело Мукачовской єпархії у Хрестовоздвиженськым катедралнім соборі міста Ужгорода.

На початку Єго Высокопреосвященство архієпископ Іван Юркович, апостольскый нунцій на Україні, за участі Єго Высокопреосвященства архієпископа Ціріла Василя, СІ, секретаря Конгрегації про выходны церькви у Ватикані, участникам прочітав Папску буллу (офіціалне писмо) о менованю нового мукачовского правлячого єпископа і святочно передав му архієрейске жезло. Нунцій выпровадив владыку Мілана на стародавний єпископский трон, зроблений перед высше 200 роками за часів владыкы Андрія Бачиньского. Потім представителі духовенства Мукачовской єпархії, монашества і віруючі проявили свою почливість і узнали своє підряджєня („homagium“) новому правлячому владыкы.

По обряді інтронізації была одслужена архієрейска божественна літургія за участі 22 єпископів Вселенської католицькой церькви і скоро вшыткого духовенства Мукачовской єпархії. Тота свята літургія є офіціалным уведжінєм до уряду єпископа, який тепер рядить єпархією нелем в мені апостольского престолу, значить як адміністратор, але і од свого мєна, як повноправный правлячий єпископ-ордінарй Мукачовской єпархії. По Службі Божій

із проповідєв выступив Єго Высокопреосвященство архієпископ Іван Юркович. В ній высоко оцінив плодну пастырську службу преосвященного владыкы Мілана і підкреслив велике значєня єпархіалного єпископа про містну церьков.

По літургії владыку Мілана в мені кардінала Леонарда Сандрі, префекта Конгрегації про выходны церькви, поздравили архієпископ Ціріл Василь із Рима. Архієпископ Мечіслав Мокшіцький, львівський митрополита латиньского обряду, поздравили кір Мілана в мені єпископату, духовенства і вірників Римокатолицькой церькви на Україні. Владыка Богдан Дзюрах із Києва поздравили нового єпарху в мені Єго Блаженства кардінала Любомира Гузара, верьховного архієпископа киево-галицького, і в мені цілой Української грекокатолицькой церькви. В мені Реформованой церькви Закарпатя владыку Мілана поздравили єпископ Шандор Зан-Фабіан. В мені Закарпатської областной рады і Областной державной адміністрації владыку поздравили Іван Качур, заступця председы ОДА. Свого владыку тыж поздравили представителі монашества, молодеж і віруючі різного віку. Того дня одбыло ся одкрытя меморіалной таблы владыкы Андрієви Бачиньскому на площі, котра названа на єго почєсть, а тыж посвячєня мансардного штоку єпископской резиденції. www.mgce.uz.ua

Припомянули сі памятку Йонаша Заборьского

При 198. роковинах народжєня Йонаша Заборьского одбыла ся 11. априля 2010 акція присвячена тій визначній особности словенського культурного і народного жывота. Йонаш Заборьский (3. 2. 1812 – 23. 1. 1876), словенський поет, прозаїк, драматик, історик, журналіста, священник і теолог утримовав добры контакты і плекав интензивны односины з народныма будителями Русинів, главно єпископом Осифом Гаганцєм, Александром Духновичом, Александром Павловичом, Адолфом Добрянськым і другыма. Знамым є факт, же пряшівскому єпископству подаровав свою богату книжницю, котра была пересунута до василіаньского монаштыря в Краснім Броді, але пізніше ся цінны публікації стратили і доднесь ся о іх судьбі ніч не знає. На акції, котру зорганізовали Село Жупчаны і Областная рада Матіці словенської в Пряшові, взяли участь і представителі Містной організації Русиньской оброды в Пряшові на чєлі з єй підпредседом Петром Крайняком, мол. На знак почливости і вдякы тій визначній особности словенського культурного жывота положили на

гріб Йонаша Заборьского букету квіток. Гостями акції были і председа Крайской рады СНП в Пряшові, Бц. Ціріл Лешко. Як повів Петро Крайняк, мол., „...культурна історія Словаків і Русинів на території тогдышнєго Австро-Угорьска была сполочна про обидва народы, о чім свідчить і взаємна сполупраца і підпора іх найвызначнішых культурных і народных будителів. Русины і Словаки жыли довгы стороча коло себе, взаємно ся культурно збогачовали і доповнєвали. В тім дусі ся несло і недавно підписане Меморандум о сполупраці і взаємных односинах міджі МО Русиньской оброды у Пряшові і МО Матіці словенської у Пряшові.“

„Інтерес о народный і культурный жылот, єго розвой з боку культурных діятелів як Словаків, так і Русинів, котры пробуджали свої народы, научали іх і вели к ліпшому жывоту, науці і патріотизму, може в днешній добі послужити прикладом,“ і такы слова было чути з уст Петра Крайняка, мол. Председа Областной рады Матіці словенської у Пряшові, ПгДр. Ладіслав Матіско, у своїм выступі оцінив участь представителів Русинь-

ской оброды на іх акції і высловив желаня і в будучности розвивати сполупрацу в дусі підписаного меморандуму. По петнім актї коло гробу Йонаша Заборьского акція продовжовала в міст-

нім домі культуры лекціов професора ПгДр. Едмунда Глебы, к. н., дискузію і святочным посиджінєм.

Юдр. Петро КРАЙНЯК, Пряшів

• 11. априля 2010 одбыла ся святочна акція к 198. роковинам народжєня Йонаша Заборьского, визначній особности словенського культурного і народного жывота, яка мала добры односины з русиньскыма будителями. Група участників спомину при єго гробі в Жупчанах, де є председа ОР Матіці словенської у Пряшові, ПгДр. Ладіслав Матіско (третій справа), і підпредседа МО Русиньской оброды на Словенську в Пряшові, Мгр. Петро Крайняк (першыи зліва).

Наше походження (4.)

(общоруське)

(Закінчення)

Кіріло-мефодський одказ

Порозуміння періоду місії братів св. Кіріла і Мефодія, способу, яким була тота місія скінчена, мати про нас ключове значіння. Події навколо місії св. братів сформували русинський і словенський народ. Тот період є періодом зроду і початку формованя русинського народу і наслідно початку зроду і формованя словенського народу. Важне є нелем похопити, з яких „атомів“ vznikла „молекула“ Русин, Словак, але і наслідком впливу яких сил. То значить, з яких компонентів і за яких умовий vznikнув народ, народность, держава. Што тота держава зєднала гармонізуючого, але передовштыткым протикладного, бо тоты факты детермінують ціле далше ествованя такой державы – періоды формованя, проквітання, упадку, але і час зануку – смерті.

Ціна того одказу ся рівнать годноті животів, намагань, часу і енергії выналоженій на ёго ліквідацію. Правдоподобно є бесконечна і невычисліма, так як вічний і бесконечный є одказ Кіріла і Мефодія, котрый нам принесли і даровали.

Кідь бы сьме хотіли тоты взацны дары конкретно поменувати, суть то:

А) евангелія (візантська руська віра, чистий приступ к вірі);

Б) писмо – кіріліця (списовный язык, котрый ся в тім періоді звав руським – був то першый списовный русинський язык);

В) візантська руська культура (выходна культурна орьєнтація);

Г) слобода: – слобода выберу (евангелізація ся реалізувала силов Божого слова, а не огнем і мечом);¹

– період їх місії був златым слободным періодом наших предків. Быв то першый період неутраліты на нашій території, кідь місія выслана візантським цісарём діяла з бівшой части на території підрядженій Риму (в роках 863 (4) – 6. 4. 885);

– слобода народна: приятя евангелії нашыма предками значіло зміну годнот з уровни поганів на цивілізованих христіан. Вдыка тому перемогли силов духа над Ава-

рами, котрых в сучасній добі знаме під назвов Цигане-Ромове;²

– кіріліця ведно з евангеліов захирили три славянськы племена перед культурным заником і тоталнов асімілаціов з боку Германів а в нашім припаді і з боку Мадяр. Тоты дары суть нашы основны общоруськы цінности.³

Крітеріі, або з чого ся складать „молекула“ Русин:

1) З назвы Русин, котра свідчить о тім, же сьме потомкове кралёвского племена Росів – Русів, магів племена Магог – „царьскых Скїфів“;

2) з вірности одказу св. братів Кіріла і Мефодія. Тот одказ обсягує:

– візантську руську віру;

– візантську руську культуру;

– кіріліцю, знаня русинського языка.

Крітеріі, або з чого ся складать „молекула“ Словак:

1) з назвы Словак – одводженой од Словак (Славян);

2) формального голошіня ся к одказу св. братів Кіріла і Мефодія. І таке формальне голошіня ся к одказу святых братів, як видно, дає можливість пыштыи ся їх славов. А в чім є тота формальность?

– в одмітаню візантської руськой віры (переход на протестантізм, римокатолицьку – латиньску віру);

– в одмітаню візантської руськой культуры (в шыршій розуміно орьєнтація на римску – англосаську – западну культуру і ёй цінности);

– одмітаня кіріліці, переход на латиніку (латинський язык – язык, на котрім ся од одмітнута кіріліці молили і писали книги. Незнаня кіріліці сперать приступу к жрідлам выходной культуры).

Може і ту є коріня способности значной части жителів Словенська скоро мінити „дресы“. Про нас є плане, же Словакы нам беруть славу продовжователів наповнєваня одказу св. Кіріла і Мефодія. Ём пересвідченый, же кідь бы був утримованый непорушений одказ св. Кіріла і Мефодія на нашій території, жыли бы ту в сучасности кідь не вшыткы, та ходем переважна векшына Русинів. Одповіджме сі на

вопрос: „Як бы самы себе называли жытелі, визнаваючі хрістіанство візантського обряду, хоснуючі азбуку?“ І кідь з нашого – русинського погляду є vznik Словаків негативом, з боку цілославянського є позитивом то, же під таким великым тиском не заникли Славяне, котры жыють на тій території.

Кідь читам інформації о сполупраці русинських організації з Матіцов словенськов, все мі прийде на розум думка, котру ем в конкретній ситуації высловив може перед двома роками, же в сучасности ся з Русинів стають найліпшы Словакы. А зо Словаків зась поступно ся стають Англосасы, в ліпшій припаді космополіты.

При задумованю ся над перспективов Русинів в рамках майорітної словенської громады є добрі ся попозерати, як рішать свою ситуацію други народы і народности. Наприклад, в порівнаню зо Жыдами, котры были в минулости замкнутов комунітов, реформов своєї віры ся отворили майорітній громаді, што є про них барз позитивне. В порівнаню зо Жыдами сьме были правым опаком. Все сьме были к майорітній громаді аж барз отворены. Може аж натілько, же ся в тій громаді роспынеме, заникнеме.

Будьяке лавированя в значіно „мы ся называе Русинами, але з Русами (Росіянами) не маме ніч сполочне“ закладать переход ку Словакам. Бо по высловліноу такого речіня ся поступно з Русинів ставали Словакы. Змыслом того конштатованя, покы бы сьме хотіли выстигнути ёго скучотный фактічний змысел, все было: „Мы не належимо к тым, котры владнуть вшыткым Славянам, хоць ся і зведе Русинами.“ То нам але нігда ніхто не вірив а ани не увірити, покы не змінімо свою народность (ідентіту) і віру.

На основі высшеуведжених крітерія ся каждый з нас може попозерати до своєї души і сам оцінити, што з одказу св. Кіріла і Мефодія досправды реалізує, а тыж ся може сам ріштыи, як буде дале поступати. Програмами і інформаціями якої ціны буде наповняти свою душу.

В сучаснім світі інформачных технологій (інтернет, сателітна телевізія) не є ніч неможне. З їх выужытём ся можемо научіи основы, респ. ся можемо здоконалити в овладаню русинського, російского, українського або і білоруського языка. Або сі можемо росшырити обзор о спознаню культуры дакотрого з высшеуведжених народів, спознати віру візантського обряду. Задачу в тім одношіно грає і погляд вонка – на соціету, в котрій ся находимо. Ціла людська громада переходить періодом великой глбалізації у вшыткых областях, передовштыткым в области культуры і економікы. З глбалізаціов мають проблемы ай великы народы і державы, нелем Русины. В рамках той цілосвітової глбалізації проходить диференціяція і сучасне здружованя держав подля культурной орьєнтації. В нашій европскім просторі ся докінчує диференцованя і здружованя держав подля того, ці інклінують к Выходу – Візантії – руській культурній орьєнтації, або к Западу – Риму – англосаській культурі. Державы, котрых жытельство інклінує переважно к Западу, вступили до Европской унії, респ. і до НАТО. Державы, котрых жытельство інклінує к Выходу, громадять ся навколо Росії – в СНД (Сполоченствы незалежних держав). Тота культурна інтеграція ся переносить і до далшых областей. Є підписана цолна унія міжкі Росіїв, Білоруськом і Казахстаном. Так поступно може vznikнути Руська унія, як обдоба Европской унії. Вопрос стоить, ку кому ся припоить Україна. В посліднім часі то вызерать так, же Україна ся припоить к Росії. А де будеме мы – Русины, в процесі світової глбалізації і диференціяції? Окрем Русинів, котры жыють на Україні (на Підкарпатю) і в Сербії, вшыткы остатні державы, в котрых жыють Русины, ся припоили к Западу – Риму – англосаській культурній области. З того выплывать, же Русины, котры жыють на Словенську, будуть і надале жыти в просторі, котрый не є приязно нахылений наповнєваню одказу св. Кіріла і Мефодія, нашому народному розвою.

Успішно здолати такой великый тиск самостатно было бы веце як проблематичне.

Пригварям ся за можливість вытримати тот тиск і через нововзникаючу політичну партію, котрой програмом окрем економічного розвою выходного Словенська могло бы быти і: „Преферованя і приїманя таких рішінь, котры бы послужыли на захрану дарів св. братів – Кіріла і Мефодія так, як суть сформулованы в пунктах А, Б, В, Г, Д“ і їх реалізація в практичнім животі. Так сформулований програм бы був общоруській і міг бы ослувити еднак Русина, Українця, Росіяна ці Білоруса, котры жыють на території Словенська. Докінця бы ем ішов іщі далше і не заперав двері ани перед членами других славянських народів ці то тых, котры захирили кіріло-мефодську традицію (напр. Сербы), або і тых, котры бы ся може хотіли вернути к одказу Кіріла і Мефодія (може напр. дакотры Словакы). Вырішалным бы было, ці з нами будуть визнавати еднакы культурны цінности а тыж ці хотять дашто зробити на їх захрану. Така партія бы ся могла называти *Кіріломефодська партія*. Ествуючі освітны, культурны і сполоченськы організації або здружіння бы могли дале повнити свої задачі в процесі захованя народных шпеціфік і в напрямі пестованя непростости культурной і народной. В школах бы ся далє навчання профіловало подля зложіня школярів і студентів (думам на выбір материнського языка каждого школяря), но в каждім припаді бы ся вшыткы могли догнати на передаваню одказу Кіріла і Мефодія, то значить, абы ся школярі учіли то, што мають сполочне (кіріліцю, віру візантського обряду, візантську культуру, історію і под.).

Знам, же окремы народы, при зроді котрых были Кіріл і Мефодій, перешли уж довгу путь і одділили ся од себе. Найдоме ся але в періоді великой глбалізації, коли пережыють лем тоты народы і культуры, котры знову найдуть путь к собі, к сполочным годнотам і на тій основі ся зьєднотять. Найдоме в тім одношіно і мы – Русины порозуміти, догоднеме ся і пережыєме? Або ся даме нести бурями і розлічними водами на вшыткы боки і потім ся будеме позерати, як нашу плахетніцю односять морьскы воды до бесконечного простору?

Мілан СЕМАНЧИК, Тренчін

Позначкы:

1 Подля лізішого російского жрідла пражскій єпископ Войтех пришов на Словенсько і до Польщі, де „розвернув праву віру і завергнув руське писмо; завів латиньску віру і писмо єпископів правой віры дав стяти, а других розогнав“, порівнай ĐURICA, Milan S.: *Dejiny Slovenska a Slovákov*, SPN, Bratislava, 1996, c. 19.

2 TIMKOVIČ, Gorazd A., OSBM: *Krásnobrodský zborník II/1, Rád sv. Bazila Velkého na Slovensku, Prešov, 1997, c. 101-123 (Pôvod „Cigánov“)*.

3 TIMKOVIČ, Gorazd A., OSBM: *Krásnobrodský zborník II. Prešov, 1997, c. 101-123 (Pôvod „Cigánov“)*.

(Позначкы автора: В процесі публікованя матеріалу vznikло дакілько хыб, котры бы сьме хотіли увести на праву міру.

– в НН 15 – 16 / 2010 позначка 1 має быти: *Krásnobrodský zborník, III/1-2, o. Gorazd A. Timkovič, OSBM, Cyrilika je staršia ako glagolika, Rád sv. Bazila Velkého na Slovensku, Prešov, 1998, c. 113; порівнай: Biblia, Genezis 9, 27 і 10, 2.*

– в НН 19 / 2010 Ад а) друге речіння має быти: У Праславян „Руси“ представляли їх пануючу верьству – были праславянськов шляхтоє.

– в НН 19 / 2010 Ад а) в другім анзацу перше речіння має быти: Святый Кіріл іщі перед приходом на Велику Мораєву на своій другій місіійній пути до Херсону обявев Євангелію і Псалтырь (книгу псалмів), котры были написаны тьма „руськыма“ буквами.

– в НН 19 / 2010 Ад б) на кінець має быти речіння: Далшым історічным періодом є перша половина XIX. стороча. З позначков: *Позерай причіны выстягованя нашой інтелігенції до Росії: Закарпатскоукраїнська інтелігенція в Росії в первой половине XIX. века, Тамара Байцуря, Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі, відділ української літератури в Пряшеві, Пряшів, 1971, c. 206. Автор просить перебацити.)*

Приголосьте ся на Духновічів Пряшів

Технічне і організацне забезпечіння поступовых кол і цілословенського конкурзу в декламації русинської поезії, прозы, властной творчости, малых сценічных форм, декламованя духовных текстів (біблійных образів) і народного росповіданя.

Русинська оборода на Словенську выголошує на рік 2010 цілословенський конкурз в декламації в русинськым языку під назвов **Духновічів Пряшів 2010**. На конкурзі можуть взяти участь діти матерських школ, школярі основных школ, студенты середніх школ, учіліщ, високих школ, дорослы у становлених категоріях 0 – 5.

А) Условія конкурзу:

1. На сповніня крітерія конкурзу треба, абы адепт задекламовав вірш або прозу (выбраного автора або з властной продукції), або брав участь в театралній песі в русинськым языку, народнім росповіданю в русинськым языку.

2. Быв участником выберового кола (школьського, містного, респ. обводного) і здобыв там перше місце у своій категорії.

3. На цілословенськым конкурзі **Духновічів Пряшів**, котрый ся одбуде в місяцю юнію в Пряшові, поступлять лем тоты, котры обсадыть першы місця в окремых категоріях поступовых обводных кол подля окресів (координують председове МО РОС).

Б) Категорізація:

0. категорія – діти МШ і школярі 1. класы ОШ

1. категорія – школярі 2. і 3. класы ОШ

2. категорія – школярі 4. аж 6. класы ОШ

3. категорія – школярі 7. аж 9. класы ОШ

4. категорія – студенты середніх школ і учіліщ, високошкольська молодеж

5. категорія – дорослы

В) Жанры:

1. Поезія

2. Проза

3. Властна творчость

4. Малы сценічны формы

5. Духовна декламація (біблійны образы)

6. Народне росповіданя

Тота категорізація і жанры суть платны про поступовы кола, як і про цілословенський конкурз **Духновічів Пряшів 2010**, котрый організує Русинська оборода на Словенську.

Г) Поступовы кола: Треба їх зреалізувати до 21. мая 2010 і вітязів окремых категорій наголосити выповненов пригласков на адресу Русинської обороды на Словенську в Пряшові до 26. мая 2010 на адресі: **Rusínska obroda na Slovensku, Bc. Sylvia Lysinová, Levočská č. 9., 080 01 Prešov, Телефонічний контакт: 051 7722889, 0918 176 804.**

Грошы за драгу до Пряшова платить організатор (РОС), котрый забезпечить тыж стравованя участників, враховано педагогічного дозору. За приправу декламователів будуть оцінены учітелі, родічі або компетентны особы, котры участника на конкурз приправили. Каждый з участників Духновічового Пряшова дістане диплом а вітязы окремых категорій і годнотны ціны. **Лавреат дістане премію 100 євр і русинського Оскара.**

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Реалізоване з фінанчнов підпоры Міністерства культуры СР – програм Культура народностных меншын 2010. Шефредактор: Мгр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa:

Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Tel.: 051/772 56 29. Perістрачне ч. EV 327/08, MIČ 49 438. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодны з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: www.rusynacademy.sk,
<http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stoline.sk

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2